

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

styczeń-luty-marzec

Nr 46
(1/2019)

WYDZIAŁ ZAMIEJSKOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr hab. Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikolaï Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podlesny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZEPURKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIKAŁA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JUDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOGLU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Akademy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walentyn GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 |
e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Spis treści

Artykuły

KAROL BAJDA *Kryminologiczne oraz kryminalistyczne aspekty wybranych form współczesnej przestępczości zorganizowanej w Polsce* | 9

KAROL JUSZKA *Geneza instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego* | 25

DOROTA SEMKÓW *Falsz materialny dokumentu. Aspekty prawne i kryminalistyczne* | 40

KAROLINA PAŁKA *Analiza odpowiedzialności karnej za mowę nienawiści w wybranych porządkach prawnych* | 55

JAN KLUZA *Postępowanie dowodowe w oparciu o art. 168a i art. 168b k.p.k. Uwagi na tle uchwały Sądu Najwyższego o sygn. I KZP 4/18 oraz wniosku Prokuratora Generalnego do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 6/18* | 68

ROBERT TALAGA *Prawo kuratora spadku do wynagrodzenia za czynności podejmowane przed sądem administracyjnym* | 84

DOMINIK TYRAWA *Model gospodarowania odpadami komunalnymi przez wspólnoty mieszkaniowe* | 108

KATARZYNA KOS *Czy sądy w Polsce mogą nie stosować prawa wtórnie niekonstytucyjnego?* | 132

ANDRZEJ MICHALIK *Kościelna osoba prawna jako założyciel spółdzielni socjalnej w wymiarze prawno finansowym* | 154

WOJCIECH GIEMZA *Znaczenie deklaracji interpretacyjnych w międzynarodowym prawie traktatów* | 179

KAMIL LEŚNIEWSKI *Kapelani na współczesnym polu walki. Wybrane zagadnienia statusu kapelana w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego* | 213

MAGDALENA MICHALSKA *Koniec arbitrażu? Wokół wyroku TSUE – Slovakische Republik vs. Achmea BV (C-284/16)* | 228

MATEUSZ PALUCH *Organizacja służby zdrowia w Wojsku Polskim w latach 1918-1925* | 244

TOMASZ FRANC *Kilka uwag o ochronie zwierząt wykorzystywanych w cyrkach* | 254

ŁUKASZ CHYLA *Kilka uwag odnośnie do europejskiej reformy obowiązków prospektowych* | 273

ZBIGNIEW KLIMIUK *Uwarunkowania rozwoju handlu zagranicznego Polski w latach 50. i 60. XX w. Próba realizacji strategii intensywnego i selektywnego rozwoju* | 296

KAROL SKOREK *Teoria kosztów komparatywnych – ujęcie krytyczne* | 328

ZBIGNIEW KLIMIUK *Handel i kooperacja przemysłowa RFN z krajami bloku komunistycznego do 1970 r. na tle ekspansji zachodnioniemieckich inwestycji bezpośrednich po II wojnie światowej* | 339

Glosa

GRZEGORZ WOLAK *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2018r., III CZP 115/17* | 377

SŁAWOMIR ZWOLAK *Glosa do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z 3 października 2017 r., II SA/Kr 784/17* | 399

Sprawozdanie

ARTUR LIS *Ustawa o ustanowieniu Święta Chrztu Polski* | 409

PIOTR KRZYŻANOWSKI *Sprawozdanie z konferencji naukowej: XXIII Zjazd Katedr Teorii i Filozofii Prawa „Państwo – społeczeństwo – kultura: formalne i nieformalne źródła prawa”* | 419

Tekst źródłowy

ARTUR LIS *Testament Dzierżka z ok. 1190 roku* | 422

Contents

Articles

KAROL BAJDA *Criminological and Forensic Aspects of Selected Forms of Contemporary Organized Crime in Poland* | 9

KAROL JUSZKA *Genesis of institution of the conditional discontinuation of criminal proceedings* | 25

DOROTA SEMKÓW *Material Falsity of the Document. Legal and forensic aspects* | 40

KAROLINA PALKA *The analysis of the hate speech laws in the selected countries* | 55

JAN KLUZA *Evidence proceedings based on art. 168a and art. 168b code of criminal proceeding. Comments on the resolution of the Supreme Court, IKZP 4/18 and the application of the General Prosecutor to the Constitutional Tribunal in case K 6/18* | 68

ROBERT TALAGA *The right to remuneration of curator of the estate for actions taken before the administrative court* | 84

DOMINIK TYRAWA *Model for the management of waste by the community housing* | 108

KATARZYNA KOS *Are the Polish Courts Able Not to Apply the Secondary Unconstitutional Law?* | 132

ANDRZEJ MICHALIK *Church legal person as a founder of social cooperative in financial aspect* | 154

WOJCIECH GIEMZA *The Meaning of Interpretative Declarations in the International Law of Treaties* | 179

KAMIL LEŚNIEWSKI *Chaplains on the modern battlefield. Selected issues of chaplain's status in the light of international humanitarian law* | 213

MAGDALENA MICHALSKA *The end of arbitration? Reflections on the CJEU's judgment – Slowakische Republik vs. Achmea BV (C-284/16)* | 228

MATEUSZ PALUCH *Organization of the health service in the Polish Army in years 1918-1925* | 244

TOMASZ FRANC *Some comments on the protections for circus animals* | 254

ŁUKASZ CHYLA *Some Remarks on the European Reform of Prospectus Law* | 273

ZBIGNIEW KLIMIUK *Conditions of the development of foreign trade in Poland in the 1950s and 1960s. An attempt at implement the strategy of intensive and selective development* | 296

KAROL SKOREK *Theory of comparative costs – critical approach* | 328

ZBIGNIEW KLIMIUK *The trade exchange and industrial cooperation of the Federal Republic of Germany with the communist bloc states until 1970 at the background of the expansion of the country's foreign direct investments after the World War II* | 339

Gloss

GRZEGORZ WOLAK *Gloss to the decision of the Supreme Court of 19 October 2018, III CZP 115/17* | 377

SŁAWOMIR ZWOLAK *Gloss to the judgment of the Provincial Administrative Court in Krakow of 3 October 2017, file ref. II SA / Kr 784/17* | 399

Report

ARTUR LIS *Act on the establishment of the Baptism Day of Poland* | 409

PIOTR KRZYŻANOWSKI *Report on the Scientific Conference: XXIII Convention of Cathedrals of the Theory and Philosophy of the Law «State-society-culture: formal and informal sources of law»* | 419

Source text

ARTUR LIS *Testament of Dzierżek from around 1190* | 422

Artur Lis

Testament Dzierżka z ok. 1190 roku

Testament of Dzierżek from around 1190

Dzierżko, wyruszając na wojnę, na wypadek swej śmierci rozporządza swoim majątkiem na rzecz klasztoru norbertyańskiego, ufundowanego przez siebie w Busku, i na rzecz swojej żony, tak że ta ostatnia tylko wówczas, gdy wstąpi do klasztoru buskiego, otrzyma cały majątek testatora¹.

I. Nadanie Dzierżka dla klasztoru w Busku [tekst łaciński]

In nomine patris et filij et spiritus sancti. Ego Dirsko aduc vivens, offerens trado deo omnipotenti et beate Marie, fratribus et sororibus sub regula beati Augustini in Buzsk manentibus, quos de Vitov per manum meam adduxi, pro salute anime mee, bona mea in hunc modum. Si uxor mea alteri viro nubere voluerit, Visloca ei detur; si in viduitate, in habitu seculari permanserit, Viznicia sibi addetur; et inhis duabus tantum permaneat, cum familia sua, servis videlicet et ancillis; cetera locus habeat. Si vero aliquando divina mediante clemencia, in prefato loco, habitum Religionis suscipere voluerit, ut mihi sub iura mento quandoque promisit, omnes hereditates meas ei do, scilicet partem meam de Buzesk cum iumentis, Nosovo, Pelrovo, Tuchapi, Bezdniovo, Rechovo, Viznica, Corcnovo, Premislovo. Si autem in alio claustro habitum suscipere voluerit, de his omnibus supra dictis hereditatibus et de familia, de ceterisque bonis nichil penitus sibi detur, preter vestes quibus tegitur; sed omnia non frater meus Episcopus. Vitus, immo fratres et sorores supradicte Religionis perpetuo iure obtineant. Hec autem dicta et scripta sunt in ecclesia beate Marie ante ipsius altare, sub testimonio solius dei et genitricis eius, dominique Johannis primi

¹ Z. Kozłowska-Budkowa, *Repertorium polskich dokumentów doby piastowskiej*, z. 1: *do końca wieku XII*, Kraków 1937, nr 122, s. 119 (tam starsza literatura).

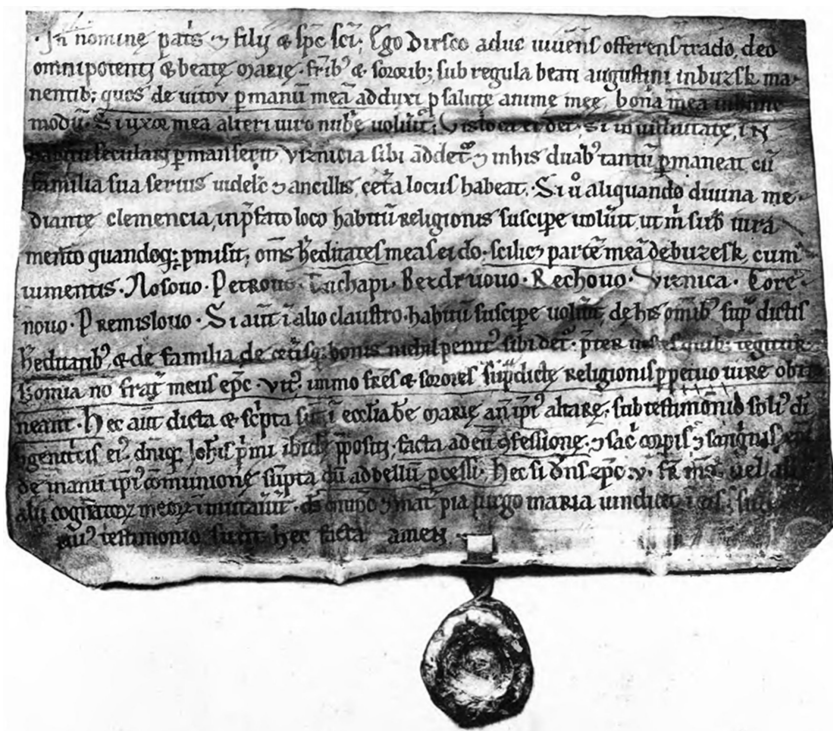
ibidem prepositi, facta ad eum confessione, et sacri corporis et sanguinis Christi de manu ipsius communione sumpta, dum ad bellum processi. Hec si dominus Episcopus Vilus frater meus, vel aliqui alij cognatorum meorum immutaverint, deus omnipotens et mater pia virgo Maria vindicet in eis, sub cuius testimonio sunt hec facta. Amen.

Źródło: 1. *Codex diplomaticus Poloniae*, t. I, wyd. L. Ryzyszczewski, A. Muczowski, A.Z. Helcel, Warszawa 1847, nr 6, s. 15-16; 2. *Codex diplomaticus et commemorationum Masoviae generalis*, t. I, wyd. J.C. Kochanowski, Warszawa 1919, nr 124, s. 119-120.

II. Tłumaczenie dokumentu:

W imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. Ja Dzierżko jeszcze za życia oddaję w ofierze Bogu wszechmogącemu i błogosławionej Maryi, braciom i siostram żyjącym w Busku wedle reguły św. Augustyna - których osobiście sprowadziłem z Witowa dla zbawienia mej duszy - dobra moje w ten sposób: jeśli żona moja zechce poślubić drugiego męża, należy jej dać Wisłokę; jeżeli pozostanie we wdowieństwie w stanie świeckim, należy jej dodać Wyżnicę i niech mieszka tylko w tych dwóch [miejscowościach] ze swą czeladzią, to znaczy z niewolnikami i służącymi; resztę niech posiędzie [dana] miejscowość. Jeśliby zaś kiedyś za pośrednictwem łaski bożej zechciała w uprzednio wymienionej miejscowości przywdziać strój zakonny, jak to niegdyś przyrzekła mi pod przysięgą, daję jej wszystkie moje posiadłości dziedziczne, to znaczy część moją w Busku z bydłem roboczym, Nosowo, Piotrowo, Tuczępy, Bezdrwowo, Rechowo, Wyżnice, Korzeniowo, Przemysłowo. Jeśliby zaś chciała w innym klasztorze przywdziać strój zakonny, z tych wszystkich dziedzicznych posiadłości wyżej wymienionych i z czeladzi, i z innych dóbr nie należy jej niczego dawać oprócz szat, którymi się odziewa, lecz wszystko wiecznym prawem winien posiadać nie brat mój, biskup Wit, ale bracia i siostry wyżej wspomnianego zakonu. To zaś orzeczono i spisano w kościele błogosławionej Maryi, przed jej ołtarzem, wobec Boga jedynego i jego Rodzicielki oraz pana Jana, pierwszego tamtejszego przełożonego, po odbytej przed nim spowiedzi i po przyjęciu z jego ręki świętego Ciała i Krwi Chrystusa, gdyż wyruszałem na wojnę. Jeśliby brat mój, pan biskup Wit, lub jacyś inni moi krewni zmienili to, niech ukarze ich wszechmogący Bóg i jego, Matka, święta Dziewica Marya, wobec której to stało się. Amen.

Tłumaczenie oparte na: Wybór źródeł do historii Polski średniowiecznej (do połowy XV wieku), t. I: Społeczeństwo i państwo polskie do połowy XIII wieku, oprac. G. Labuda, B. Miśkiewicz, Poznań 1966, s. 129-130.

Podobizna: *Monumenta Poloniae Paleographica. Fasc. 1. Tabularum argumenta I-XXVII*, wyd. S. Krzyżanowski, Kraków 1907, tab. XVIII.

III. Nadawca dyplomu- rycerz Dzierżko

Nadawcą omawianego dokumentu był pobożny rycerz z ziemi sandomierskiej, z rodu Janinów – Dzierżko. Był on bratem biskupa płockiego Wita z Chotela, który piastował swą funkcję w latach 1187-1206². Według tradycji biskup ten posiadał wybitne wykształcenie literackie będące pokłosiem studiów w Paryżu³.

² J. Maciejewski, *Episkopat polski doby dzielnicowej 1180-1320*, Kraków-Bydgoszcz 2003, s. 244-245.

³ Por Cz. Deptuła, *Płock kościelny u progu reform XIII wieku. Biskup Lupus i jego czasy*, „Roczniki Humanistyczne” 21(1973), z. 2, s. 43-89; tenże, *Kościół płocki w XII wieku*, [w:] *Księga*

Dzierżko około 1185 roku, idąc za wzorem swojego brata, ufundował klasztor norbertański w swej posiadłości Busku. Kiedy około 1190 roku wyruszał na wojnę, na wyprawę przeciw Rusi lub co mniej prawdopodobne na III krucjatę, sporządził przy pomocy Jana, prepozyta buskiego i swego spowiednika testament⁴. Z dokumentu wystawionego przez Dzierżka dla klasztoru w Busku dowiadujemy się, że nadanie konkretnych wsi uzależniał on od decyzji swej żony. Monografista klasztoru premonstratenskiego w Busku Roman Grodecki wyliczył cztery możliwości decyzji żony Dzierżka tj.

1. jeśli żona wyjdzie powtórnie za mąż, otrzyma tylko wieś Wisłokę, zapewne jej wiano;
2. jeśli pozostanie w świeckim wdowieństwie, otrzyma prócz Wisłoki także Wyżnicę;
3. jeśli zaś – dopełniając danej niegdyś mężowi przysięgi – wstąpi, jako wdowa po nim, do buskiego klasztoru na resztę życia, to odziedzyczy po mężu wszystkie jego dobra, tj. 10 wymienionych imiennie wsi;
4. w razie gdyby wstąpiła do innego klasztoru, niczego nie dostanie, prócz szat, którymi się okrywa; jest to zatem zupełne wydziedziczenie (...). W tym też wypadku zastrzega Dzierżko cały swój majątek niepodzielnie klasztorowi w Busku⁵.

Zofia Kozłowska-Budkowa suponuje iż, Dierżko z wyprawy nie powrócił, ponieważ premonstratensi otrzymali dobra i zachowali w swym archiwum wspomniany testament, najstarszy polski zabytek tego rodzaju⁶. Z kolei Tomisław Giergiel podnosi, że z testamentu wynika „że prepozytura buska nie była założona dla przyszłej wdowy. Twierdzenie to wsparte jest wnioskami z analizy osadniczej, gdyż w późniejszym stanie posiadania konwentu nie wystąpiło wdowie wiano, co świadczy raczej o wyborze przez nią świeckiego trybu życia.

Jubileuszowa Pamiątkowa 900-lecia Diecezji, cz. 1: Kościół Płocki XI-XX wieku, red. J. Kłoczowski, „Studia Płockie”, t. 3, 1975, s. 67-84.

⁴ Zob. A. Teterycz-Puzio, *Polscy krzyżowcy*, Poznań 2017.

⁵ R. Grodecki, *Dzieje klasztoru premonstratenskiego w Busku w wiekach średnich*, „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności w Krakowie”, seria 2, 1914, t. 32, s. 15-16. Zob. J. Rejman, *Norbertanie polscy w XII wiek. Moźni wobec ordinis novi*, [w:] *Społeczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1996, t. 7, s. 95-104; J. Bieniak, *Polska elita polityczna XII wieku (Część III C. Arbitrzy książąt – pełnia władzy)* [w:] *Społeczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1999, t. 8, s. 24-28.

⁶ Z. Kozłowska-Budkowa, *Dzierżko*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. VI, Kraków 1946, s. 163-164.

Powodu fundacji należy szukać raczej w sferze ideowej, jaką była spuścizna po ojcu fundatora, Wicie⁷.

IV. Uwagi historycznoprawne

W średniowieczu źródłem prawa był przede wszystkim przyjęty zwyczaj. Źródła prawa stanowionego były wyjątkami. Prawo nie tworzyło ścisłego przedziału pomiędzy prawem własności a prawem na rzeczy cudzej⁸. Wacław Uruszczak zaznaczył: „Trudno jednoznacznie powiedzieć, kiedy na ziemiach polskich władanie ziemią, a więc własność ziemi jako fakt stała się prawem własności. Niewątpliwie w wykształcaniu się norm prawnych w tym zakresie wielką rolę odegrał Kościół, który po reformie gregoriańskiej domagał się dla siebie uznania pełnej autonomiczności także w sferze majątkowej (...) Jak się wydaje, na ziemiach polskich tego rodzaju przemiany zaszły dopiero w XII i XIII wieku. Dopiero wówczas można mówić o narodzinach polskiego prawa własności ziemi⁹”.

W źródłach prawnych wieloznaczny łaciński termin *res*, odpowiadający polskiemu słowu „rzecz”, miał szerokie zastosowanie. Wyrazem tym określano przedmioty, okoliczności, sprawy, wydarzenia, działania, przedmiot sporu, proces. Terminem *res* najczęściej jednak oznaczano poszczególne, pojedyncze przedmioty materialne, które mogły być zawładnięte i użytkowane przez człowieka: tego rodzaju rzeczy były określane jako *res corporales*, tj. rzeczy podpadające pod zmysły ludzkie, szczególnie dotyk. Niekiedy terminu tego używano na oznaczenie całego majątku obejmującego zarówno przedmioty materialne, jaki i prawa majątkowe - *res incorporeales* uważane były za niezmysłowe, które istnieć mogły tylko w pojęciu ludzkim, na przykład spadek, użytkowanie oraz zobowiązania zaciągnięte w jakikolwiek sposób¹⁰. W tym znaczeniu termin *res* był stosowany jako synonim *bona* i *patrimonium*. W Polsce od XIII wieku wyodrębnił się podział nieruchomości na dobra dziedziczne (rodowe, *bona hereditaria*) i nabyte

⁷ T. Giergiel, *Fundacje rycerstwa sandomierskiego we wczesnym średniowieczu*, „Almanach Historyczny”, t. 10, red. S. Wiech, J. Pielas, Kielce 2008, s. 67; tenże, *Dzieńko z rodu Janinów*, „Zeszyty Sandomierskie”, 2006, nr 23, s. 2-5. Zob. *Zbiór dokumentów małopolskich*, t. 4, wyd. S. Kuraś, I. Sułowska-Kurasiowa, Wrocław 1969, nr 870.

⁸ S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, cz. I: X-XVIII w., Kraków 2002, s. 221 i nn.

⁹ W. Uruszczak, *Władza książęca, wiece sądowe i prawo własności na Śląski w XIII w. w świetle Księgi henrykowskiej*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 14 (2002), z. 1, s. 92-93. Zob. K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa*, Warszawa 2011, s. 111; W. Uruszczak, *Historia państwa i prawa polskiego*. Tom I: (966-1795), Warszawa 2010, s. 318 i nn.

¹⁰ Zob. K. Kolańczyk, *Najdawniejsze polskie prawo spadkowe*, Poznań 1939.

(*bona acquisita*), który miał znaczenie w stosunkach majątkowych rodzinnych oraz w sprawach spadkowych. Dobra rodowe - dziedziczne właściciel otrzymywał po przodkach i traktowano je jako przedmiot praw rzeczowych całej rodziny¹¹.

Posiadanie (niem. *gewere*) było faktycznym władztwem osoby nad rzeczą, stanem faktycznym a nie prawnym, określanym jako dzierżenie. W średniowieczu nie odróżniano posiadania od własności i innych praw rzeczowych. W prawie ziemskim było nie tylko stanem faktycznym, ale i tytułem samoistnym do władania rzeczą, jednym z praw na rzeczy cudzej. Elementy składowe posiadania to *corpus* (faktyczne władanie) i *animus rem sibi habendi* (wola władania rzeczą jak swoją)¹². We wczesnym średniowieczu istniała możliwość uznania za posiadacza kogoś, kto nie władał rzeczą (idealny posiadacz), możliwość posiadania tej samej rzeczy przez kilka osób z innych tytułów (posiadaczem ziemi był każdy, kto z niej pobierał jakieś pożytki: posiadacz pośredni i bezpośredni)¹³.

Prawo własności to prawne władztwo nad rzeczą, które było najpełniejsze spośród wszystkich praw rzeczowych. W prawie ziemskim nie wypracowano definicji własności, którą określano poprzez wyliczanie uprawnień właściciela jako: *possessio perpetua, hereditaria*, dzierżenie wieczyste, dziedzictwo, od XIII wieku jako własność (*dominium*). Prawo własności zależało od przynależności do określonego stanu społecznego. Analizując własność w epoce feudalnej Andrzej Dziadzio zaznaczył, że do najbardziej znanych określeń własności należało germańskie *gewere*, pod którym rozumiano faktyczne władanie rzeczą nieruchomą¹⁴. Odwołując się do pracy Barbary Waldo pt. *Niedział rodzinny w polskim prawie ziemskim do końca XV stulecia*¹⁵ określamy niedział jako wspólnotę *pospólnej ręki* tworzoną przez krewnych posiadających majątek na zasadzie własności¹⁶. Wspólnota niedzielna opatru na pokrewieństwie istniała na zasadzie zgodnego współdziałania uczestników. Z reguły majątkiem zarządzał ojciec. Rozwiązanie niedziału mogło nastąpić, jeżeli żądali tego jego uczestnicy, jednak ograniczone były prawa dzieci względem ojca rodziny¹⁷. Prawa uczestnika były niezbywalne, po jego śmierci jego dział nie przypadał spadkobiercom, ale powiększał masę

¹¹ S. Płaza, *Historia prawa...*, s. 258.

¹² Tamże, s. 260.

¹³ W. Uruszczak, *Historia państwa...*, s. 311 i nn.

¹⁴ A. Dziadzio, *Powszechna historia prawa*, Warszawa 2008, s. 326.

¹⁵ B. Waldo, *Niedział rodzinny w polskim prawie ziemskim do końca XV stulecia*, Wrocław 1967.

¹⁶ Zob. R. Hube, *Prawo polskie w wieku XIII*, [w:] tegoż, *Pisma*, t. II, Warszawa 1905; K. Kolańczyk, *Najdawniejsze polskie prawo spadkowe*, Poznań 1939, s. 101-102; J. Adamus, *Polska teoria rodowa*, Łódź 1958, s. 214-236; J. Osiński, *Statut Bolesława Krzywoustego*, Kraków 2014, s. 39-42.

¹⁷ B. Waldo, *Niedział rodzinny...*, s. 170-171.

niedziału¹⁸. Niedział cechowało prawo wszystkich członków wspólnoty do całości dóbr, a jednocześnie ograniczenie każdego z nich przez pozostałych w swobodzie dysponowania majątkiem¹⁹. Prawdopodobnie powodem istnienia niedziału pomiędzy ojcem a dorosłymi synami był opór ojca. Wspólnotę majątkową często kontynuowali nieżonaci bracia, rodzeństwo, samotne siostry, gdyż łatwiej im było prowadzić gospodarstwo. Nierzadko niedział matki z dziećmi wynikał z nieprzygotowania ich do samodzielnego gospodarowania, z oporów wobec wydzielenia matce dóbr oprawnych, spotęgowanych prawem zarządu wdowy majątkiem męża czy koniecznością opieki nad matką²⁰. Jak zauważa Maria Koczerska, niedział rodziców z dziećmi uwzględniał istnienie wielkiej rodziny składającej się z dziadków, rodziców i dzieci. Układ sił i stosunków wewnętrznych ulegał zmianie przesuując się z pokolenia najstarszego na średnie. Należy podkreślić, iż zazwyczaj niedział istniał przez krótki okres do czasu usamodzielnienia się i założenia własnej rodziny przez kolejne pokolenie²¹.

Nabywanie własności mogło nastąpić w sposób pierwotny lub pochodny. Nabywanie pierwotne to nowe prawo własności, w którym nabywca nie wyprowadzał swojego prawa od poprzednika, który mógł nie istnieć, stąd jego zakres nie zależał od wcześniej powstałych ograniczeń czy obciążeń²². Z kolei nabycie pochodne polegało na tym, iż nabywca nabywał prawo własności od poprzednika z takimi samymi obciążeniami czy ograniczeniami na podstawie tytułu prawnego²³. Od XIII wieku na ziemiach polskich wzdania dokonywano przed księciem, który wystawiał potwierdzający dokument alienacji, co nadawało jej walor niewzruszalności²⁴. Wśród ograniczeń własności można wymienić prawo bliższości (*ius propinquitatis*), czyli prawo krewnych do udzielania zgody na alienację dóbr nieruchomości (z czasem jedynie rodowych), a w razie jej braku transakcja była

¹⁸ Tamże, s. 94. Zob. S. Roman, *Stanowisko majątkowe wdowy w średniowiecznym prawie polskim*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 5(1953), s. 80-107.

¹⁹ K. Kolańczyk, *Studia nad relikwiami wspólnej własności ziemi w najdawniejszej Polsce*, Poznań 1950, s. 172; S. Rusocki, *Formy władania ziemią w prawie ziemskim Mazowsza (koniec XIV-połowa XVI w.)*, Warszawa 1961, s. 93-94.

²⁰ J. Bardach, *Historia państwa i prawa Polski*, t. I: *Do połowy XV wieku*, Warszawa 1965, s. 295.

²¹ M. Koczerska, *Rodzina szlachecka w Polsce późnego średniowiecza*, Warszawa 1975, s. 106-109; zob. też, *Testament kanonika tarnowskiego i plebana Wszystkich Świętych w Krakowie*, [w:] *Ludzie, Kościół, wierzenia. Studia z dziejów kultury i społeczeństwa Europy Środkowej (średniowiecze – wczesna epoka nowożytna)*, red. W. Iwańczak, S. K. Kuczyński, Warszawa 2001, s. 237-254.

²² A. Dziadzio, *Powszechna historia...*, s. 332.

²³ S. Płaza, *Historia prawa...*, s. 282.

²⁴ Tamże, s. 283-284. Zob. R. Hube, *Prawo polskie w wieku XIII*, [w:] tegoż, *Pisma*, t. II, Warszawa 1905, s. 371-380.

nieważna, krewni zaś mogli odzyskać grunt bez zwrotu ceny kupna²⁵. Z czasem przekształciło się ono w prawo pierwokupu, kiedy to krewni w kolejności stopnia pokrewieństwa mieli prawo pierwokupu nieruchomości, właściciel musiał im najpierw zaproponować jej kupno, oraz prawo odkupu (retraktu)²⁶, gdy sprzedający nie zaproponował kupna krewnym, którzy mieli prawo przymusowego wykupu ziemi od nabywcy za cenę nabycia²⁷.

Prawo spadkowe w średniowieczu miało charakter zwyczajowy. Spadek to ogół praw i zobowiązań majątkowych pozostałych po zmarłym (spadkodawcy), które przechodziły na inne osoby (spadkobierców). Początki dziedziczenia powiązane były z powstaniem własności indywidualnej²⁸. Występowała różnorodność zasad dziedziczenia w zależności od stanu, płci oraz różne zasady dziedziczenia w zależności od składników majątku spadkowego (ruchomości czy nieruchomości, dziedziczne lub nabyte). Stosunki majątkowe między rodzeństwem, wyrażające się w prawach dziedziczenia zróżnicowanych według płci były podstawą pozycji oraz roli braci i sióstr. Zasada dziedziczenia kobiet, począwszy od Śląska już w XIII wieku, zaczęła obowiązywać w innych dzielnicach Polski i z czasem dziedziczyły one obok braci²⁹. W epoce średniowiecza w działach obowiązywała bezwzględna zasada równości między braćmi rodzinnymi. W wiekach późniejszych wzorując się na zachodzie Europy stopniowo wprowadzano zasadę dziedziczenia przez najstarszego syna³⁰. Równość majątkowa dziedziczenia w średniowiecznej Polsce rodzeństwa tej samej płci bez wątplenia miała wpływ na relacje między nimi³¹. Siostry miały ograniczone prawo dziedziczenia na korzyść braci lub krewnych męskich. Było to spowodowane uzyskaniem przez nie posagu, zazwyczaj o niższej wartości niż część

²⁵ K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa...*, s. 118.

²⁶ M. Mikuła, *Czynniki ograniczające prawo retraktu w średniowiecznej Polsce*, „*Studia z dziejów państwa i prawa polskiego*” 9(2006), z. 1.

²⁷ A. Dziadzio, *Powszechna historia...*, s. 330; B. Lesiński, *Stanowisko kobiety...*, s. 55-56.

²⁸ Zob. zbiór artykułów: *Prawo blisko człowieka: z dziejów prawa rodzinnego i spadkowego. Materiały konferencji zorganizowanej przez Sekcję Historii Państwa i Prawa Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 7-8 marca 2007 r.*, red. M. Mikuła, Kraków 2008.

²⁹ B. Lesiński, *Prawne problemy własności ziemskiej w średniowiecznej Polsce*, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*”, 23(1971), z. 2; tenże, *Stanowisko kobiety w polskim prawie ziemskim do połowy XV w.*, Wrocław 1956, s. 68.

³⁰ Zob. S. Reynolds, *Lenna i wasale. Reinterpretacja średniowiecznych źródeł*, przeł. A. Bugaj, Kęty 2011.

³¹ J. Bardach, *Niedział w statutach litewskich na tle praktyki*, [w:] tegoż, *Studia z ustroju i prawa W. Księstwa Litewskiego XIV-XVII w.*, Warszawa 1970, s. 152-155.

przyznana braciom³². Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na pomnikowe prace Alojzego Winiarza dotyczące prawa dziedziczenia³³.

Spadkobranie to instytucja dziedziczenia, polegająca na tym, że po śmierci pewnej osoby (spadkodawcy, *defunctus*) następowało przejście należących do niej przedmiotów majątkowych (spadku) na określone osoby (spadkobierców, *heres*)³⁴. Początkowo w warunkach wspólnej własności rodowej śmierć jednostki nie powodowała żadnych zmian w sferze majątkowej wspólnoty. Dopiero wyodrębnianie się z niej przedmiotów, które dana jednostka uznać mogła za „własne”, otworzyło drogę myśli o potrzebie ustalenia losów tych dóbr po śmierci dotychczasowego podmiotu. Pojawiać się zaczęły normy prawne regulujące zasady przechodzenia majątku na spadkobierców, stanowiące zrąb bardzo rozbudowanego w przyszłości działu prawa prywatnego - prawa spadkowego. Spadkobranie na podstawie testamentu upowszechniło się w Europie od XII wieku pod silnym wpływem prawa kanonicznego. Przedmiotem spadkobrania były najpierw ruchomości. Przedmioty ruchome jak na przykład odzież czy zbroja, pierwotnie składane były zmarłemu do grobu w myśl zasady *mobilia ossibus inhaerent*, co wynikało z przekonania, iż mogą być zmarłemu przydatne w zaświatach. Stopniowo zaczęły one być zastępowane przedmiotami o charakterze symbolicznym, natomiast pozostawione przez zmarłego ruchomości przypadały najbliższym krewnym: ubiory i ozdoby kobiece - córkom lub w ich braku siostram, natomiast zbroja, uprzęż, konie - synom lub innym krewnym męskim³⁵. Wówczas gdy przedmiotem spadku stały się nieruchomości, w prawach zwyczajowych wykształciły się rozmaite zasady dotyczące porządku dziedziczenia³⁶. Wśród tych różnorodnych zwyczajów zaznaczyły się pewne cechy charakterystyczne, wspólne dla prawa spadkowego wielu systemów prawnych

³² P. Dąbkowski, *Prawo prywatne polskie*, t. II, Lwów 1911, s. 25; J. Rafacz, *Adopcja w Polsce XVI w.*, [w:] *Księga pamiątkowa celem uczczenia 350-l. rocznicy założenia Uniwersytetu S. Batoiego w Wilnie*, Warszawa 1931, s. 267-269.

³³ A. Winiarz, *Polskie prawo dziedziczenia kobiet w wiekach średnich*, „Kwartalnik Historyczny” 10(1896), s. 756-812; tenże, *Polskie prawo majątkowe małżeńskie w wiekach średnich*, „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego” 37(1899), s. 159-291; W. Abraham, *Z dziejów prawa małżeńskiego w Polsce. Zezwolenie panującego lub panów na małżeństwo poddanych i świeckie opłaty małżeńskie*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci B. Orzechowicza*, t. I, Lwów 1916, s. 1-70; tenże, *Zawarcie małżeństwa w pierwotnym prawie polskim*, Lwów 1925; J. Adamus, *Uwagi o pierwotnym małżeństwie polskim i słowiańskim*, „Pamiętnik Historyczno-Prawny” 4(1929), z. 1.

³⁴ A. Dziadzio, *Powszechna historia...*, s. 362. Zob. J. Tyszkiewicz., *Kilka uwag o rodzinie w Polsce na początku XIII wieku*, [w:] *Spółczeństwo Polski średniowiecznej*, t. 6, red. S. K. Kuczyński, Warszawa 1994, s. 111-120.

³⁵ J. Bardach, *Historia państwa...*, s. 305. Zob. E. Skowrońska-Bocian, *Testament w prawie polskim*, Warszawa 2004.

³⁶ B. Lesiński, *Stanowisko kobiety...*, s. 43 i nn.

średniowiecza. Jedną z takich cech było ogólne ograniczenie kobiet w dziedziczeniu, a zwłaszcza w zakresie dziedziczenia nieruchomości, co wiązało się m.in. z panującym ówczesnie przekonaniem o „kruchości płci” (*fragilitas sexus*) uniemożliwiającej samodzielne uprawianie ziemi i wypełnianie innych obowiązków związanych z posiadaniem ziemi³⁷.

Powolny rozwój dziedziczenia testamentowego charakterystyczny był przede wszystkim dla obszarów, na których obowiązywało prawo zwyczajowe³⁸. Dla ważności testamentu nie wymagało ono, w przeciwieństwie dla prawa rzymskiego, ustanowienia dziedzica, a wręcz nawet zakazywało wyznaczać konkretnego spadkobiercę, lecz jedynie dozwalało na zadysponowanie określonymi rzeczami lub pewną całością majątku, resztę zastrzegając dla dziedziców ustawowych³⁹. W prawie wiejskim spotykamy testament publiczny, czyli ustne oświadczenie w obecności wójta, ławników oraz dwóch świadków. Był on od razu spisany, albo świadkowie zeznawali jego treść do ksiąg sądowych, przy czym testować można było tylko ruchomościami⁴⁰.

Bibliografia

- Abraham W., *Z dziejów prawa małżeńskiego w Polsce. Zezwolenie panującego lub panów na małżeństwo poddanych i świeckie opłaty małżeńskie*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci B. Orzechowicza*, t. I, Lwów 1916, s. 1-70.
- Abraham W., *Zawarcie małżeństwa w pierwotnym prawie polskim*, Lwów 1925.
- Adamus J., *O prawie dziedziczenia nieruchomości przez kobiety w najdawniejszym prawie polskim*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 9(1959), z. 1.
- Adamus J., *Polska teoria rodowa*, Łódź 1958.
- Adamus J., *Uwagi o pierwotnym małżeństwie polskim i słowiańskim*, „Pamiętnik Historyczno-Prawny” 4(1929), z. 1.

³⁷ A. Winiarz, *Polskie prawo dziedziczenia...*, s. 811; J. Adamus, *O prawie dziedziczenia nieruchomości przez kobiety w najdawniejszym prawie polskim*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 9(1959), z. 1, s. 131; M. Dembińska, *Pozycja kobiety wiejskiej w społeczeństwie średniowiecznym w Polsce*, [w:] *Spoleczeństwo Polski średniowiecznej*, t. 6, red. S. K. Kuczyński, Warszawa 1994, s. 121-130; Klapisch-Zuber Ch., *Kobieta i rodzina*, [w:] *Człowiek średniowiecza*, red. J. Le Goff, przeł. M. Radożycka-Paoletti, Warszawa 2000, s. 355-387.

³⁸ Zob. Z. Rymaszewski, *Prawo bliższości krewnych w polskim prawie ziemskim do końca XV wieku*, Wrocław 1970; K. Kolańczyk, *Studia nad relikdami wspólnej własności ziemi w najdawniejszej Polsce. Rozporządzanie własnością ziemską do końca XIV w.*, Poznań 1950.

³⁹ K. Kolańczyk, *Najdawniejsze polskie prawo spadkowe*, Poznań 1939; R. Hube, *Prawo polskie w wieku XIII*, [w:] tegoż, *Pisma poprzedzone zarysem biograficzno-krytycznym*, t. II, Warszawa 1905, s. 321 i nn.

⁴⁰ Szerzej: A. Lis, *Prawne uwarunkowania funkcjonowania rodziny w świetle wybranych źródeł polskich do 1320 roku*, Lublin 2015, s. 163-196.

- Bardach J., *Historia państwa i prawa Polski*, t. I: *Do połowy XV wieku*, Warszawa 1965.
- Bardach J., *Niedział w statutach litewskich na tle praktyki*, [w:] tegoż, *Studia z ustroju i prawa W. Księstwa Litewskiego XIV-XVII w.*, Warszawa 1970, s. 152-155.
- Bieniak J., *Polska elita polityczna XII wieku (Część III C. Arbitrzy książąt – pełnia władzy)* [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1999, t. 8, s. 24-28.
- Dąbkowski P., *Prawo prywatne polskie*, t. II, Lwów 1911.
- Demińska M., *Pozycja kobiety wiejskiej w społeczeństwie średniowiecznym w Polsce*, [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej*, t. 6, red. S. K. Kuczyński, Warszawa 1994, s. 121-130.
- Deptuła Cz., *Kościół płocki w XII wieku*, [w:] *Księga Jubileuszowa Pamiątkowa 900-lecia Diecezji, cz. 1: Kościół Płocki XI-XX wieku*, red. J. Kłoczowski, „Studia Płockie”, t. 3, 1975, s. 67-84.
- Deptuła Cz., *Płock kościelny u progu reform XIII wieku. Biskup Lupus i jego czasy*, „Roczniki Humanistyczne” 21(1973), z. 2, s. 43-89.
- Dziadzio A., *Powszechna historia prawa*, Warszawa 2008.
- Giergiel T., *Dzieńko z rodu Janinów*, „Zeszyty Sandomierskie”, 2006, nr 23, s. 2-5.
- Giergiel T., *Fundacje rycerstwa sandomierskiego we wczesnym średniowieczu*, „Almanach Historyczny”, t. 10, red. S. Wiech, J. Pielas, Kielce 2008.
- Grodecki R., *Dzieje klasztoru premonstratenskiego w Busku w wiekach średnich*, „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności w Krakowie”, seria 2, 1914, t. 32, s. 15-16.
- Hube R., *Prawo polskie w wieku XIII*, [w:] tegoż, *Pisma poprzedzone zarysem biograficzno-krytycznym*, t. II, Warszawa 1905.
- Klapisch-Zuber Ch., *Kobieta i rodzina*, [w:] *Człowiek średniowiecza*, red. J. Le Goff, przeł. M. Radożycka-Paoletti, Warszawa 2000, s. 355-387.
- Koczarska M., *Rodzina szlachecka w Polsce późnego średniowiecza*, Warszawa 1975.
- Kolańczyk K., *Najdawniejsze polskie prawo spadkowe*, Poznań 1939.
- Kolańczyk K., *Studia nad relikdami wspólnej własności ziemi w najdawniejszej Polsce. Rozporządzanie własnością ziemską do końca XIV w.*, Poznań 1950.
- Kozłowska-Budkowa Z., *Repertorium polskich dokumentów doby piastowskiej, z. 1: do końca wieku XII*, Kraków 1937.
- Kozłowska-Budkowa Z., *Dzierżko*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. VI, Kraków 1946, s. 163-164.
- Lesiński B., *Prawne problemy własności ziemskiej w średniowiecznej Polsce*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 23(1971), z. 2.
- Lesiński B., *Stanowisko kobiety w polskim prawie ziemskim do połowy XV w.*, Wrocław 1956.

- Lis A., *Prawne uwarunkowania funkcjonowania rodziny w świetle wybranych źródeł polskich do 1320 roku*, Lublin 2015.
- Maciejewski J., *Episkopat polski doby dzielnicowej 1180-1320*, Kraków-Bydgoszcz 2003.
- Mikuła M., Czynniki ograniczające prawo retraktu w średniowiecznej Polsce, „*Studia z dziejów państwa i prawa polskiego*” 9(2006), z. 1.
- Osiński J., *Statut Bolesława Krzywoustego*, Kraków 2014.
- Płaza S., *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, cz. I: X-XVIII w., Kraków 2002.
- Prawo blisko człowieka: z dziejów prawa rodzinnego i spadkowego. Materiały konferencji zorganizowanej przez Sekcję Historii Państwa i Prawa Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 7-8 marca 2007 r., red. M. Mikuła, Kraków 2008.
- Rafacz J., *Adopcja w Polsce XVI w.*, [w:] *Księga pamiątkowa celem uczczenia 350-l. rocznicy założenia Uniwersytetu S. Batorego w Wilnie*, Warszawa 1931, s. 267-269.
- Rejman J., *Norbertanie polscy w XII wiek. Moźni wobec ordinis novi*, [w:] *Spółceństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1996, t. 7, s. 95-104.
- Reynolds S., *Lenna i wasale. Reinterpretacja średniowiecznych źródeł*, przeł. A. Bugaj, Kęty 2011.
- Roman S., *Stanowisko majątkowe wdowy w średniowiecznym prawie polskim*, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” 5(1953), s. 80-107.
- Rusocki S., *Formy władania ziemią w prawie ziemskim Mazowsza (koniec XIV-połowa XVI w.)*, Warszawa 1961.
- Rymaszewski Z., *Prawo bliższości krewnych w polskim prawie ziemskim do końca XV wieku*, Wrocław 1970.
- Skowrońska-Bocian E., *Testament w prawie polskim*, Warszawa 2004.
- Sójka-Zielińska K., *Historia prawa*, Warszawa 2011.
- Testament kanonika tarnowskiego i plebana Wszystkich Świętych w Krakowie*, [w:] *Ludzie, Kościół, wierzenia. Studia z dziejów kultury i społeczeństwa Europy Środkowej (średniowiecze – wczesna epoka nowożytna)*, red. W. Iwańczak, S. K. Kuczyński, Warszawa 2001, s. 237-254.
- Teterycz-Puzio A., *Polscy krzyżowcy*, Poznań 2017.
- Tyszkiewicz J., *Kilka uwag o rodzinie w Polsce na początku XIII wieku*, [w:] *Spółceństwo Polski średniowiecznej*, t. 6, red. S. K. Kuczyński, Warszawa 1994, s. 111-120.
- Uruszczak W., *Historia państwa i prawa polskiego*. Tom I: (966-1795), Warszawa 2010.
- Uruszczak W., *Władza książęca, wiece sądowe i prawo własności na Śląski w XIII w. w świetle Księgi henrykowskiej*, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” 14 (2002), z. 1.
- Waldo B., *Niedział rodzinny w polskim prawie ziemskim do końca XV stulecia*, Wrocław 1967.

Winiarz A., *Polskie prawo dziedziczenia kobiet w wiekach średnich*, „Kwartalnik Historyczny” 10(1896), s. 756-812.

Winiarz A., *Polskie prawo majątkowe małżeńskie w wiekach średnich*, „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego” 37(1899), s. 159-291.

Zbiór dokumentów małopolskich, t. 4, wyd. S. Kuraś, I. Sułowska-Kurasiowa, Wrocław 1969, nr 870.

Streszczenie

Prawo spadkowe w średniowieczu miało charakter zwyczajowy. Spadek to ogół praw i zobowiązań majątkowych pozostałych po zmarłym (spadkodawcy), które przechodziły na inne osoby (spadkobierców). Nadanie Dzierżka dla klasztoru w Busku to najstarszy polski zabytek tego rodzaju z około 1190 roku. Rycerz Dzierżko z rodu Janinów wyruszając na wojnę, na wypadek swej śmierci rozporządza swoim majątkiem na rzecz klasztoru w Busku, i na rzecz swojej żony, tak że ta ostatnia tylko wówczas, gdy wstąpi do klasztoru, otrzyma cały majątek.

SŁOWA KLUCZE: prawo w średniowieczu, testament, rycerz Dzierżko, klasztor w Busku,

Summary

The inheritance law in the Middle Ages was customary. The fall is the total of rights and property liabilities left over from the deceased (testator) who passed on to other people (heirs). Granting Dzierżka to the monastery in Busko is the oldest Polish monument of this kind from around 1190. Knight Dzierżko from the Janin family, setting out for war, in the event of his death, disposes of his property in favor of the monastery in Busko, and for his wife, so that the latter, only when he joins the monastery, will receive all the property.

KEY WORDS: right in the Middle Ages, testament, knight Dzierżko, monastery in Busko,

Nota o autorze

Artur Lis doktor prawa oraz historii, starszy wykładowca w Katedrze Historii Prawa Wydziału Zamiejscowego Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli. Redaktor Naczelny kwartalnika „Przegląd Prawno-Ekonomiczny”.